

Gelibolulu Âlî'nin *Sûrnâme*'sine Göre 1582 Sünnet Töreni Şenliklerine Katılan İki Kadının Sıradışı Öyküsü I: Doğancı Kadın*

HATİCE AYNUR

İstanbul, Türkiye.

(haticeaynur@yahoo.com), ORCID: 0000-0002-1489-379X.

“ ” Aynur, Hatice. “Gelibolulu Âlî'nin *Sûrnâme*'sine Göre 1582 Sünnet Töreni Şenliklerine Katılan İki Kadının Sıradışı Öyküsü I: Doğancı Kadın.” *Zemin*, s. 9 (2025): 160-169.
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15658148>.

* Yazıyı dikkatle okuyup önerilerde bulunan Fatma M. Şen ve Helga Anetshofer'e çok teşekkür ediyorum.

III. Murâd'ın (salt. 1574-1595) oğlu Şehzade Mehmed için (III. Mehmed, salt. 1595-1603) 1582 yılında düzenlediği 57 gün süren¹ sünnet töreni (4 Cemâziyelevvel-10 Cemâziyelâhir 990/27 Mayıs-2 Temmuz 1582), Osmanlı sultanlarının düzenlediği tören ve şenlikler arasında hazırlık süreci, süresinin uzunluğu, imparatorluğun gücünü ve ihtişamını sergileme fırsatı sunan eğlenceler, ziyafetler, esnaf ve zanaatkarların geçit törenleri gibi yönleriyle öne çıkar.² Bu sünnet töreninin diğer bir ayırıcı özelliği ise sarayın himaye ettiği bu şenliğin hem yazılı hem de görsel olarak çok sayıda metinde anlatılmasıdır.

Sultanların kızlarının veya kardeşlerinin (hanım sultanlar) evlenmesi veya çocuklarının doğumu ya da oğullarının sünnet olması vesilesiyle düzenlenen tören ve şenliklerin anlatıldığı metinlere edebiyat tarihlerinde “sûr-nâme” adı verilir. Manzum, mensur ya da manzum-mensur olarak kaleme alınan sûrnâme metinlerinin ilk örnekleri bu sünnet törenini anlatmak üzere yazılmıştır. Son yapılan araştırmalar sayesinde Gelibolulu Âlî (ö. 1600) ve İntizâmî'nin (ö. 1612'den sonra) sûrnâmelerine Ferâhî³ (ö. 1582'den sonra) ve Kadîmî'nin⁴ (ö. 1577-78) eserleri de eklenerek bu düğünü anlatan “sûr-nâme” türünde metin sayısı ikiden dörde çıkmıştır. Âlî ve Kadîmî'nin manzum, İntizâmî ve Ferâhî'nin mensur-manzum karışık yazdığı sûrnâmelerden İntizâmî'nin eseri Nakkaş Osmân tarafından resimlenmesiyle dikkat çeker.⁵

1 Şenliğin başlangıç günü hakkında farklı görüşler olup 52 gün sürdüğü de kabul edilir. Son zamanlarda ortaya çıkan Ferâhî'nin *Sûrnâme*'sinde 4 Cemâziyelevvel 990/27 Mayıs 1582 yer alan tarih esas alındığında 57 gün devam etmiş olmalıdır. Uğur Öztürk, *Osmanlı Dünyasında Himaye İlişkileri ve Yazılı Kültür: Sultan III. Murad Devri (1574-1595)* (İstanbul: Dergâh, 2024), 422.

2 1582 tarihli sünnet töreni kadar etkileyici olup yazılı ve görsel (Nakkaş Levnî'nin resimleri) olarak çok sayıda kaydı tutulup aktarılan tören III. Ahmed'in dört oğlunun sünneti için 1720'de yapılan törendir. Bu tören hakkında yazılan sûrnâmeler için bkz. Hatice Aynur, “Sûrnâme,” *TDVİA* (İstanbul: TDV, 2009), 37:565-567. Yazılı ve görsel metinler üzerinden törenin detaylı incelemesi için bkz. Sinem Erdoğan İşkorkutan, *The 1720 Imperial Circumcision Celebrations in Istanbul Festivity and Representation in the Early Eighteenth Century* (Leiden: Brill, 2020).

3 Ferâhî, *Sûrnâme: Bir Özge Âlem, Osmanlı Pâyitahtında 1582 Şenliği*, [haz.] Mehmet Özdemir (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016).

4 Türkan Alvan, “1582 Tarihli Yeni Bir Surname Metni: Akşemseddin'in Torunu Kadîmî'nin Sûr-nâme'si,” *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, s. 25 (2020): 1-77.

5 Bu sûrnâmeler dışında düğün törenini ayrıntılı olarak yazılı ve görsel olarak anlatan başka eserler de bulunmaktadır. Mesela, Seyyid Lokmân'ın (ö. 1601'den sonra) resimli *Şehinşâhnâme-i Murâd-ı Sâlis* adlı eserinin ikinci cildinin önemli bir kısmı ve şair-âlim Nev'î'nin (ö. 1599) kasîde formunda

Varlıkları uzun zamandır bilinen İntizâmî ve Gelibolulu Âlî'nin sûrnâmelerinde anlatılan ve resimlenen hediyeler, düğün süsleri, ziyafetler, esnaf alayları, oyunlar, gösteriler ve eğlenceler gibi pek çok konu araştırmacılar tarafından çeşitli açılardan ele alınmış ve alınmaya devam etmektedir.⁶ Araştırmacılar için tükenmez bir kaynak konumunda olan sûrnâme metinleri arasında Gelibolulu Âlî'nin *Sûrnâme*'sini başka bir çalışmam için okurken iki kadını anlatan iki bölüm dikkatimi çekti. Bu kadınlardan birinin davetli olarak diğerinin ise erkek kılığına girerek şenlik meydanındaki icralara katıldığı anlaşılmaktadır. Tespit edebildiğim kadarıyla Âlî'nin *Sûrnâme*'si üzerine yapılan incelemelerde davetli olduğu anlaşılan kadına hiç temas edilmemiş, davetsiz olan kadına ise bir incelemede başka bir bağlamda kısaca değinilmiştir. Her iki kadının şenlik meydanında bulunma nedenleri ve Âlî'nin onlarla ilgili anlatımı tek tek incelenmeyi hak ettiği için burada ilk olarak doğan kuşuyla performans sergileyen “doğancı kadın” a odaklanılacak, bir başka yazıda ise erkek kılığına girerek sipahi olan diğer kadının öyküsü ele alınacaktır.

Âlî'nin doğancı kadın anlatısına geçmeden önce diğer sûrnâme metinlerinde doğancı kadından hiç söz edilmediğini belirtmek gerekir. Sünnet törenini anlatan üç sûrnâme yazarından İntizâmî ve Ferâhî farklı kuş cinsleriyle gösteri yapan kişilerden söz etmekte, Kadîmî ise kısa bir metin yazdığı için (431 beyit) bu konuda herhangi bir bilgi vermemektedir. Kuşçular ve kuşlar, İntizâmî'nin *Sûrnâme*'sinde iki farklı bölümde aynı başlıkla anlatılmakta (*Âmeden-i Murg-bâzân*)⁷, Nakkaş Osmân tasvirlerinde ise kuşçuları anlatan üç resim bulunmaktadır.⁸ Ferâhî'nin *Sûrnâme*'sinde “Der-cema‘ât-i Kebûter-bâzân ve Gussa-perdâzân” başlığı altında güvercinciler ve “Sayyâdlar” başlığı altında çok kısa olarak vahşi kuş avcıları yer alır.⁹

yazdığı *Sûriyye Kasidesi*. Yazının amaç ve kapsamını açacağı için söz edilemeyen düğünle ilgili birincil ve ikincil kaynaklar için bkz. Öztürk, *Osmanlı Dünyasında Himaye İlişkileri*, 409, dipnot 11 ve 423-438.

6 Mesela bkz. Metin And, *Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1982); ve Orhan Şaik Gökyay, “Bir Saltanat Düğünü,” *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1* (1986): 21-55, 170-173; Gülsüm Ezgi Korkmaz, “Sûrnâmelerde 1582 Şenliği” (Yüksek Lians Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2004).

7 *Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri 2: İntizâmî Sûrnâmesi*, haz. Mehmet Arslan (İstanbul: Sarayburnu Kitaplığı, 2009), 404, 455-457.

8 Nurhan Atasoy, 1582, *Surname-i Hümayun, Düğün Kitabı* (İstanbul: Koçbank Yayınları, 1997), 109-110.

9 Ferâhî, *Sûrnâme*, 201, 346.

Âlî, kuştan bahsederken Türkçe “çoğan/doğan”¹⁰ ve Farsça aynı anlamda “bâz”ı kullanırken İntizâmî ve Ferâhî ilgili bölümlerde ve başlıklarda Farsça kuş anlamında “murg” ve güvercin anlamına gelen “kebûter” ile bunları yetiştiren, besleyen veya oynatanlar için bu anlamı veren Farsça “-bâz”; çoğulu “bâzân”ın aynı kelimelere eklenmiş hâlini kullanmayı tercih ederler: Murg-bâzân, kebûter-bâzân.

Doğancı Kadın Şenlik Meydanında

Kuruluşundan itibaren Osmanlı sarayında bulunan doğancıların¹¹ sayısı, konumu ve örgütlenmesinde sultanların avlanmaya ve avcı kuşlarına olan ilgisine bağlı olarak değişiklikler söz konusu olmakla birlikte doğancı teşkilatı Enderûn’da Doğancı Koğuşu, Bîrûn’da Çakırcı Ocağı, Şahinci Ocağı ve Atmaca Ocağı olmak üzere dörde ayrılmaktadır.¹² *İntizâmî*, *Ferâhî* ve *Âlî Sûrnâmeleri*’ndeki yazılı ve görsel kayıtlar sünnet töreninde hüner sergileyenler arasında kuşçular ve çeşitli kuşlar bulunduğu bilgisinin yanı sıra sarayda “çakırcıbaşı,” “atmacabaşı,” “şahincibaşı” olarak görev alanların da düğüne davet edildiği ve sultana hediye sundukları bilgisini verir. Mesela, Ferâhî’nin düğüne davet edildiğini belirttiği 34 kişiden meydana gelen devlet erkânı arasında isimleri belirtilmeyen atmacabaşı ve şahincibaşı bulunduğu,¹³ çakırcıbaşı ve şahincibaşının sultana farklı cins kumaş hediye ettiği kayıtlıdır.¹⁴

Kadın doğancının kimliği hakkında şimdilik bir şey söylemek mümkün görünmüyor. Şenlikler sırasında kimlerin gösteri icra edeceği önceden belirlendiğine göre doğancı kadının, şenlik programını hazırlayanların tanıdığı biri olma ihtimali yüksek görünüyor. Kendisinin bu meslekle ilgisinin sebebinin elimizdeki bilgilere göre kesinlikte tespit etmek çok mümkün değil. İhtimaller arasında onun sarayın doğancılarından ya da saray dışında meslek icra eden biri olabileceği ya da kuşlara duyduğu sevgiden dolayı bu işle uğraşması olabilir. Ayrıca saray adına dışarıda

10 Türklerde doğancılığın tarihini birincil kaynaklara dayanarak ele alan bir çalışma için bkz. Emel Esin, “‘Kuşçı’: Türk Sanatında Atlı Doğancı İkonografisi Hakkında,” *Sanat Tarihi Yıllığı* 6 (1974-1975): 411-452.

11 Üsküdar’daki Doğancılar semtine bu ismin verilmesi ve yerleşime açılmasının Doğancı Hasan Paşa’nın buraya saray ve camii (1558-59) yaptırmasıyla başladığını belirtmek gerekir.

12 Batuhan İsmail Kıran, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Doğancılık,” *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 2, s. 4 (Mayıs 2015): 151-52. Doğancı Koğuşu için ayrıntılı bir çalışma için bkz. Kıran, “Osmanlı Saray Teşkilatında Doğancı Koğuşu” (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2014).

13 Ferâhî, *Sûrnâme*, 48.

14 Ferâhî, *Sûrnâme*, 83.

doğancılık yapan birisi olması da mümkündür. Güçlü bir konuma sahip bir doğancının doğan sever kızı, kız kardeşi veya eşi olabileceğini de belirtmek gerekir.

Öte yandan Âlî'nin sadece doğan kuşu ve doğancı eldiveniyle hüner sergilediğini belirttiği doğancı kadının bu fırsatı kazanmasında III. Murâd'ın avlanmaya ve özellikle doğanla avlanmaya olan merakının etkisi olduğu varsayılabilir. Zira III. Murâd'ın en yakınları arasında saray hayatı doğancı koğuşunda başlayan veya doğancıbaşı/şahıncıbaşı olan kişiler bulunmaktadır. Bunlar arasında sarayda güç ve himaye ilişkilerinin merkezinde olan III. Murâd'ın Manisa'da şehzadelikten itibaren en yakınında olan Doğancı Mehmed Paşa (ö. 1589) ile onun yerine doğancıbaşılık görevine gelen Hasan Ağa ve III. Murâd döneminde Enderûn'da doğancılar sınıfına dâhil edilen ve doğancıbaşı olmasıyla sultana yakınlığı daha da artarak ve onun birçok şiirine nazire söyleyen ve paşalığa kadar yükselen Dervîş Ağa en dikkat çekenlerdir.¹⁵

Ayrıca, sultanın ava olan merakını bilen ve bu dönemde veziriazam yahut paşa olan birçok kişinin, sultana balaban, doğan ve şahin gibi avcı kuşlar hediye etmesinin yaygınlaştığı görülür. Mesela,¹⁶ Hadım Mesîh Paşa'nın (ö. 1592) Mısır beylerbeyliği görevi sırasında 1578'de muhtemelen sultanın kendisine hediye gönderdiği kaftanlara karşılık doğanlar hediye ettiği kayıtlıdır.¹⁷ Mesîh Paşa'nın bu hediye dışında farklı zamanlarda sultana avda kullanılmak üzere avcı doğanlar gönderdiği ve doğanların sonradan sultanın musâhibi olan Doğancıbaşı Mehmed'e teslim edildiği bilinir.¹⁸ Hadım Hasan Paşa 1579'da Mısır beylerbeyi olmasının ardından 1580'de diğer Mısır paşaları gibi sultana avcı kuşlar göndermiştir.¹⁹ Semiz Ahmed Paşa'nın (ö. 1580) sadrazamlığının son döneminde (18 Muharrem 998/5 Mart 1580) sultana doğanlar hediye ettiği ve bu hediyeleri getiren üç kişiye her biri için sekiz filori, başındakilere ise kaftan verildiği kayıtlıdır.²⁰

¹⁵ Bu kişilerin hayat hikâyeleri, III. Murâd dönemindeki konumları, önemleri ve haklarındaki güncel çalışmalar Uğur Öztürk'ün kitabında ele alındığı için burada tekrarlanmadı. Bkz. Öztürk, *Osmanlı Dünyasında Himaye İlişkileri*, Doğancı Mehmed Paşa (230-234); Dervîş Ağa/Paşa (172-175).

¹⁶ Bu bilgilerin kaynağı için bkz. Osman Yiğit, "Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi 34 Numaralı Filori Defteri: Değerlendirme-Transkripsiyon" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2018). Bu yazıda, bu teze ayrıntılı referans yapan Uğur Öztürk'ün kitabına referans yapılacaktır.

¹⁷ Öztürk, *Osmanlı Dünyasında Himaye İlişkileri*, 211-212.

¹⁸ Öztürk, *Osmanlı Dünyasında Himaye İlişkileri*, 211.

¹⁹ Öztürk, *Osmanlı Dünyasında Himaye İlişkileri*, 214.

²⁰ Öztürk, *Osmanlı Dünyasında Himaye İlişkileri*, 191.

1588'de Mısır beylerbeyi Üveys Paşa (ö. 1591) da sultana hediye olarak doğanlar gönderir, bunun karşılığı olan ihsanlar Doğancıbaşı Dervîş Halîfe (Dervîş Ağa/ Paşa) aracılığıyla ilgili kişilere ulaştırılmıştır.²¹ Siyâvuş Paşa (ö. 1602) da, sünnet töreni öncesi sultana doğanlar gönderdiği gibi veziriazam olduktan sonra sultana farklı tarihlerde hem doğan hem de atmaca hediye etmiştir.²²

Yukarıda kısaca belirtildiği üzere III. Murâd'ın sarayında bu kadar önemli konumda olan doğancı kökenli kişilerin kadın doğancının doğrudan ya da dolaylı olarak şenlik icracıları arasına katılmasına katkıda bulunmuş olduğunu düşünebiliriz. Nazım biçimi, vezin ve kafiye gibi şiire mahsus özelliklerin daraltıcı anlatım imkânlarına rağmen Âlî kadın doğancıya yer verirken mensur ve uzun metinler yazan İntizâmî ve Ferâhî'nin kadın doğancıdan hiç söz etmemeleri dikkat çeker. Tercihlerinde kadın doğancıya şaşırmamalarının mı yoksa anlatmaya değer görmemelerinin mi etkili olduğunu bilemiyoruz. Çevresinin keskin bir gözlemcisi olması ve gördüklerini kaydetmesiyle dikkat çeken Osmanlı döneminin en üretken yazarlarından Âlî ise mensur iki *Sûrnâme*'de detaylı anlatılan yaygın ve bilinen şenlik gösterileri yerine, manzum olarak yazmanın getirdiği kısıtlamalara rağmen doğancı kadını anlatmaya değer bulur.

Sûrnâmelerde, şenlik meydanına çıkan kişilerin ait oldukları grubun özelliklerini yansıtan kıyafetler giydikleri, grubun alamet-i farıkası olan canlı ve cansız pek çok unsuru yanlarında taşıdıklarını ve kendilerini tanımlayan, ifade eden sözleri ve şiirleri söyledikleri belirtilir. Âlî'nin metninde kadın doğancıdan bahsederken yer verdiği on beytin beşi kendi görüş ve yorumu, diğer beş beyit ise doğancı kadının sözlerinin aktarılması şeklindedir. Âlî'nin nazım yoluyla ifade ettiği kadının söylediğini varsaydığımız sözler, dönemin kadın algısının eleştirel bir dille ifadesidir. Bunlar arasında bir atasözüne yapılan gönderme dikkat çeker: "Erkek arslana herkes arslan derken dişisine kükreyen arslan, demez mi?" anlamına gelen beyit şöyledir:

Erkek arslana her diyen arslan
Dişisine demez mi şîr-i jiyân

Bu beytin içerdiği atasözü, tespit edilebildiği kadarıyla edebi kaynaklarda ilk olarak Güvâhî'nin (ö. 1526'den sonra) ünlü *Pendname*'sinde²³ sonra da *Âşık*

21 Öztürk, *Osmanlı Dünyasında Himaye İlişkileri*, 174.

22 Öztürk, *Osmanlı Dünyasında Himaye İlişkileri*, 204.

23 *Pendnâme: Öğütler ve Atasözleri*, haz. M. Hengirmen ([Ankara] 1990), 51, beyit 699. Güvâhî'nin *Pendnâme*'sinde atasözünün geçtiği bilgisini benimle paylaştığı için Helga Anetshofer'e çok te-

Çelebi Tezkiresi'nde iki kere yer alır. Güvâhî'nin,

Nola sen dirilürsen erkek arslan
Dişi arslanda yok mı gayret ü san?

şeklinde ifade ettiği atasözünü, Âşık Çelebi önce ünlü kadın şair Mihrî Hatun'un (ö. 1506) erkekler gibi çapkınlık yapmayı normal bulduğunu ve tutumunu bu atasözüyle ifade ettiğini belirtirken kullanır: "*Erkek arslan arslan, dişi arslan arslan degül mi* diyü..."²⁴ İkinci defa Âişe Hubbî Hatun'un (ö. 1590) şairliğini övmek için ortak hafızada olduğunu da hatırlatarak "*Ulularun erkek arslan arslan dişi arslan arslan degül mi* didükleri buna bürhân degül mi?" şeklinde yer verir.²⁵ Araştırıldığı takdirde başka kaynaklarda da rastlanabilecek bu atasözünün ortak hafızada bulunduğu ve Osmanlı döneminde kadınların, erkeklerin yaptığı ya da erkeklere mahsus olduğu düşünülen işlere talip olması durumunda kullanıldığı anlaşılmaktadır.²⁶

Âlî'nin kendi düşünce ve yorumlarını içeren beş beytin ilki, bu bölümün birinci beyti olup ilk mısraı "Yine bir kadın ortaya çıktı / Tekrar bir kadın göründü." anlamına gelir. Bu ifadeyle başka hangi kadını kastettiği kesin olduğu anlaşılmamakla birlikte bir sonraki yazımızın konusu olacak kadını işaret etmiş olabileceğini düşünüyoruz.

Âlî Sûrnâmesi'nde Doğancı Kadını Anlatan Bölüm

Gelibolulu Âlî'nin *Câmi' u'l-Buhûr der-Mecâlis-i Sûr*'un adını verdiği sûrnâmesinin dört nüshası bulunmakta,²⁷ eser üzerine yapılan iki neşir ulaşılabilen üç nüshaya dayanarak yapılmıştır.²⁸ Giriş, sekiz bölüm ve bir hâtimeden oluşan eserde, çok

şekkür ederim. Bu bilginin yer aldığı makalesi için bkz. Helga Anetshofer, "Representations [of Women, Gender and Sexuality]: Proverbs, Adages and Riddles: The Ottoman Empire," *EWIC (Encyclopedia of Women & Islamic Cultures)*, vol. 5 (Brill, 2007): 524-525.

24 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ: İnceleme-Metin*, haz. Filiz Kılıç (İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010), 1: 833.

25 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şuarâ*, 1:1136.

26 Bu düşüncüyü içeren atasözü/deyimin diğer dil ve kültürlerde bulunması söz konusu olup ayrıca araştırılması gereken bir konudur. Mesela Farsçada aynı anlama gelen (شیر، نر و ماده ندارد) bulunmaktadı. Bkz. Hasan Zülfikari, *Ferheng-i Bozorg-i Darbu'l-Emsâlhâ-yı Fârisî* (Tahran: Intişârât-ı Mu'in, 1388 [1968-69]), 1:1374. Bu bilgiye ulaşmamda yardımcı olan Ali Emre Özyıldırım'a teşekkür ederim.

27 SK-Nuruosmaniye, 4318; TSMK. B. 203; Bayezid Devlet Kütüphanesi-Veliyyüddin Efendi, 1916 ve Kahire Kütüphanesi-TK-222.

28 Ulaşılabilen üç *Sûrnâme* nüshasından yola çıkarak metnin çeviriyazıyla Latin harflerine aktarılması Mehmet Arslan ve Ali Öztekin tarafından yapılmıştır. Bu yazıda her iki çalışmadan

sayıda altbaşlık da mevcuttur. Doğanca kadının anlatıldığı bölümün başlığı iki nüshada (üçüncü nüsha başlıksız) farklıdır:

Âmeden-i Ân-zen-i Şan'at-perdâz Bâ-şekl-i Merd-i Ser-fırâz Pişkeş Kerden-i Bâz (Seçkin Bir Erkek Görünümüyle Sanat İcra Eden Kadının Gelmesi, Bir Doğan Takdim Etmesi)²⁹ ve *Bir Hatun Bâz ı Destvâne ile Sürgâha Makrûn Olduğudur*³⁰ (Bir Kadının Doğanı ve [Doğanca] Eldiveni ile Şenlik Alanına Gelmesi).

(Fe'ilâtün [Fâ'ilâtün] Mefâ'ilün Fe'ilün)

Yine bir 'avret âşikâr oldu

Bir toğan-ile cân-şikâr oldu

Yine bir kadın ortaya çıktı; bir doğan ile can avlayan oldu/gönülleri fethetti.

Ya 'nî merdâne destüvâne geyüp

Eline bâz alup miyâna gelüp

Yani yiğit bir erkek gibi doğancı eldiveni giyip elinde doğanla ortaya gelerek,

Didi ben şanmayız olam nâ-merd

*Değül isem nola tüvânâ merd / [Belki zenler içinde oldum ferd]*³¹

"Benim mert olmadığımı (korkak olduğumu) sanmayınız, (genç) güçlü/kabiliyetli bir erkek değilsem ne olur [Bilakis kadınlar içinde ferd/benzer-siz oldum]" dedi.

Erkek arslana her diyen arslan

Dişisine dimez mi şîr-i jiyân

"Erkek arslana herkes arslan derken dişisine kükreyen arslan, demez mi?"

yararlanılmış ve Nuruosmaniye nüshasından kontrol edilerek kimi tasarruflarda bulunulmuştur. Mehmet Arslan'ın sûrnâme metninin yer aldığı doktora tezinin (1990) kitaplaşmış hâlinin son baskısı kullanılmıştır. Bkz. [Gelibolulu Mustafa Âlî], "Âlî Sûrnâmesi: Câmiu'l-Buhûr Der-Mecâlis-i Sûr," *Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri-I: Manzûm Sûr-nâmeler*, haz. Mehmet Arslan, [2. bs.] (İstanbul: Sarayburnu Kitaplığı, 2008), 494-495, beyit 1455-1464; Gelibolulu Mustafa Âlî, *Câmiu'l-Buhûr Der-Mecâlis-i Sûr*, haz. Ali Öztekin (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1996), 190-191, beyit 1416-1425.

²⁹ Günümüz Türkçesine aktarırken şiirin konusu ve bağlamı dikkate alınmıştır.

³⁰ Bu başlık Nuruosmaniye nüshasında yer alır.

³¹ Bu mısra Veliyyüddin nüshasında yer alır.

Ben daḥi bir ʔoḡancı şāhbāzım

Tu ‘meden ḥayli behre-perdāzım

“Ben de bir doğancı yiğidim, bu işten (yiyecekten) haylice nasiplendim [doğancılıktan geçimimi sağlıyorum].”

‘Ar-ı maḥz oldu baḡa ‘avretlik

Yok durur bende bî-hamiyyetlik

“Kadınlık (kadın olmam) benim için sadece utanılacak bir durum oldu, (ama) bende haysiyetsizlik/hamiyetsizlik yoktur.”

Zenem ammā misāl-i tiḡ-zenān

Merd-i meydān-ı ḡayretem her ān

“Kadınım, fakat kılıç vuranlar gibi her an gayret meydanının yiğitlerindenim.”

Böyle didi vü çekdi pîşkeşin

Resm-i bâzîçeden başardı işin

Bunları dedi ve hediyesini sundu [performansını sergiledi]; oyunbazlığını/hünerini usulüne uygun olarak başarıyla tamamladı.

Çekdüḡi gerçi destüvāne vü bâz

Şaydın almaḡda oldu bir şehbāz

Her ne kadar (onun) sunduḡu gösteri doğancı eldiveni ve doğanla yapılan basit bir oyundan ibaretse de avını almakta (yakalamakta) yiğit/başarılı oldu.

Pādişāh-ı cihān ‘aṡā kıldı

Ne ki maṡlūbıdur revā kıldı

[Zira] dünyanın sultanı her ne istediye uygun bularak ihsan etti.

Kaynaklar

Alvan, Türkan. “1582 Tarihli Yeni Bir Surname Metni: Akşemseddin’in Torunu Kadîmî’nin Sûr-nâme’si.” *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, s. 25 (2020): 1-77.

And, Metin. *Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1982.

Âşık Çelebi. *Meşâ’irü’ş-Şu‘arâ: İnceleme-Metin*. Hazırlayan Filiz Kılıç. c. 1. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.

Anetshofer, Helga. “Representations [of Women, Gender and Sexuality]: Proverbs, Adages and Riddles: The Ottoman Empire.” *EWIC (Encyclopedia of Women & Islamic Cultures)*. vol. 5. Brill, 2007.

Aynur, Hatice. “Sûrnâme.” *TDVİA*. c. 37. İstanbul: TDV, 2009.

- Erdoğan İşkorkutan, Sinem. *The 1720 Imperial Circumcision Celebrations in Istanbul Festivity and Representation in the Early Eighteenth Century*. Leiden: Brill, 2020.
- Esin, Emel. “‘Kuşci’: Türk Sanatında Atlı Dogancı İkonografisi Hakkında.” *Sanat Tarihi Yıllığı* 6 (1974-1975): 411-452.
- Ferâhî. *Sûrnâme: Bir Özge Âlem, Osmanlı Pâyiatahında 1582 Şenliği*. [Hazırlayan] Mehmet Özdemir. Ankara: Grafiker Yayınları, 2016.
- Gelibolulu Mustafa Âlî. *Câmiu'l-Buhûr Der-Mecâlis-i Sûr*. Hazırlayan Ali Öztekin. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1996.
- [Gelibolulu Mustafa Âlî]. “Âlî Sûrnâmesi: Câmiu'l-Buhûr Der-Mecâlis-i Sûr.” *Osmanlı Saray Düşünleri ve Şenlikleri-I: Manzûm Sûr-nâmeler*. Hazırlayan Mehmet Arslan. [2.bs.]. İstanbul: Sarayburnu Kitaplığı, 2008.
- Gökay, Orhan Şaik. “Bir Saltanat Düşünü.” *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık* 1 (1986): 21-55, 170-173.
- Kıran, Batuhan İsmail. “Osmanlı Saray Teşkilatında Doğancı Koğuşu.” Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, 2014.
- Kıran, Batuhan İsmail. “Osmanlı İmparatorluğu’nda Doğancılık.” *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 2, s. 4 (Mayıs 2015): 148-163.
- Korkmaz, Gülsüm Ezgi. “Sûrnâmelerde 1582 Şenliği.” Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2004.
- Osmanlı Saray Düşünleri ve Şenlikleri 2: İntizâmî Sûrnâmesi*. Hazırlayan Mehmet Arslan. İstanbul: Sarayburnu Kitaplığı, 2009.
- Öztürk, Uğur. *Osmanlı Dünyasında Himaye İlişkileri ve Yazılı Kültür: Sultan III. Murad Devri (1574-1595)*. İstanbul: Dergâh, 2024.
- Yiğit, Osman. “Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi 34 Numaralı Filori Defteri: Değerlendirme-Transkripsiyon.” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, 2018.
- Zülfikari, Hasan. *Ferheng-i Bozorg-ı Darbu'l-Emsâlhâ-yı Fârisî*. c. 1. Tahran: İntişârât-ı Mu'în, 1388 [1968-69].